

CRNA GORA
KOMISIJA ZA HARTIJE OD VRIJEDNOSTI

SMJERNICE
za analizu rizika radi sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma
kod učesnika na tržištu hartija od vrijednosti

Januar 2015. godine

Sadržaj

1.	OSNOVNE ODREDBE	1
1.1.	Nadležnost Komisije za hartije od vrijednosti.....	1
1.2.	Cilj smjernica	1
1.3.	Sadržina smjernica	2
1.4.	Definicije pranja novca i finansiranja terorizma	2
1.5.	Postupak i najčešće korišćene metode pranja novca i finansiranja terorizma.....	3
1.6.	Osnovna načela borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma.....	4
1.6.1.	Sprovođenje Zakona i standarda	4
1.6.2.	Utvrđivanje i provjera identiteta klijenta.....	5
1.6.3.	Saradnja sa Komisijom i Upravom za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma... 5	
1.6.4.	Utvrđivanje unutrašnje politike, procedura i interne revizije.....	5
1.6.5.	Redovno stručno osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih	6
2.	MJERE ZA SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA	6
2.1.	Sistem sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma	6
2.1.1.	Ovlašćeno lice i njegov zamjenik.....	7
2.1.2.	Stručno osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih	7
2.1.3.	Interni akt.....	8
2.1.4.	Lista indikatora za prepoznavanje sumnjivih klijenata i transakcija	9
2.1.5.	Interna revizija	9
2.1.6.	Vođenje evidencija.....	9
2.1.7.	Uspostavljanje odgovarajućeg informacionog sistema	9
2.2.	Procjena rizika.....	10
2.2.1.	Analiza rizika	10
2.2.2.	Ocjenjivanje rizičnosti	10
2.3.	Utvrđivanje identiteta klijenta i posebni oblici provjere i praćenja poslovanja klijenta	17
2.3.1.	Utvrđivanje stvarnog vlasnika.....	17
2.3.2.	Posebni oblici provjere i praćenja poslovanja klijenta.....	17
2.4.	Nadzor nad računima i transakcijama klijenta i mjere i učestalost praćenja poslovnih aktivnosti klijenta	18
2.5.	Upravljanje rizicima od pranja novca i finansiranja terorizma	20
2.6.	Obavješćavanje Uprave i primjena Zakona i podzakonskih akata	20
3.	ZAVRŠNE ODREDBE.....	21

Na osnovu člana 7 stav 3 Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma („Sl. list Crne Gore“, br. 33/14) i člana 2 stav 1 Pravilnika o smjernicama za izradu analize i faktorima rizika radi sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma („Sl. list Crne Gore“, br. 53/14), a vršeći ovlašćenja propisana članom 94 Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma („Sl. list Crne Gore“, br. 33/14), Komisija za hartije od vrijednosti na 145. sjednici održanoj 30.1.2015. godine donosi

SMJERNICE

za analizu rizika radi sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma kod učesnika na tržištu hartija od vrijednosti

1. OSNOVNE ODREDBE

1.1. Nadležnost Komisije za hartije od vrijednosti

Komisija za hartije od vrijednosti (u daljem tekstu: Komisija) je, na osnovu člana 7 stav 3 Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma („Sl. list Crne Gore“, br. 33/14) (u daljem tekstu: Zakon) i člana 2 stav 1 Pravilnika o smjernicama za izradu analize i faktorima rizika radi sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma („Sl. list Crne Gore“, br. 53/14) (u daljem tekstu: Pravilnik) ovlašćena da utvrdi smjernice za analizu rizika radi sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma kod učesnika na tržištu hartija od vrijednosti.

Komisija na osnovu člana 94 stav 1 tačka 3 Zakona vrši nadzor nad sprovođenjem Zakona i na osnovu njega donijetih propisa, u odnosu na sljedeće učesnike na tržištu hartija od vrijednosti:

- društva za upravljanje investicionim fondovima i filijale stranih društava za upravljanje investicionim fondovima;
- društva za upravljanje penzionim fondovima i filijale stranih društava za upravljanje penzionim fondovima;
- ovlašćene učesnike na tržištu hartija od vrijednosti i filijale stranih ovlašćenih učesnika na tržištu hartija od vrijednosti;
- pravna lica koja posjeduju dozvolu Komisije za obavljanje kastodi i depozitarnih poslova, osim banaka; i
- berze i klirinško – depozitna društva.
(u daljem tekstu: obveznici)

1.2. Cilj smjernica

Smjernice imaju za cilj jedinstvenu primjenu odredaba Zakona i na osnovu njega donijetih propisa kod obveznika na tržištu hartija od vrijednosti, a koji su subjekti nadzora Komisije.

1.3. Sadržina smjernica

Smjernicama se utvrđuju bliži kriterijumi za sačinjavanje internih akata o analizi rizika radi sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma kod obveznika nad kojima Komisija vrši nadzor, a koji se odnose na:

- način utvrđivanja mogućnosti poslovanja sa klijentom;
- procjenu rizičnosti klijenata;
- način utvrđivanja rizičnosti proizvoda i usluga, s aspekta sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma;
- način identifikacije klijenta;
- sprječavanje upotrebe novih tehnologija u cilju pranja novca ili finansiranja terorizma;
- upravljanje rizicima od pranja novca i finansiranja terorizma, kojima su obveznici izloženi; i
- program obuke zaposlenih.

Smjernicama se utvrđuje postupak uključivanja lica na listu politički eksponiranih lica, radi sprovođenja postupaka produbljene provjere klijenta, u skladu sa Zakonom, kao i postupka prestanka obaveze tretiranja lica, kao politički eksponiranih lica.

Smjernicama se utvrđuje postupak praćenja transakcija i poslovnih aktivnosti, koje obavlja politički eksponirano lice, posebno imajući u vidu svrhu i namjenu transakcije kao i usklađenost sa njegovim uobičajenim poslovanjem.

1.4. Definicije pranja novca i finansiranja terorizma

Pranjem novca, u smislu člana 2 Zakona, smatraju se sljedeće radnje:

- zamjena ili prenos novca ili druge imovine sa znanjem da potiču od kriminalnih djelatnosti ili iz učešća u tim djelatnostima, sa ciljem prikriivanja ili lažnog prikazivanja nezakonitog porijekla imovine ili pomaganja licu koje je uključeno u izvršenje kriminalnih radnji radi izbjegavanja sakcionisanja njegovog ponašanja;
- prikriivanje ili lažno prikazivanje prirode, porijekla, mjesta na kojem se nalazi, kretanja, raspolaganja ili svojine nad novcem ili druge imovine sa znanjem da potiču iz kriminalne radnje ili učešća u toj radnji;
- sticanje, posjedovanje ili upotreba imovine sa znanjem da u trenutku prijema imovina potiče iz krivičnog djela ili učešća u tom djelu; i
- učešće u izvršenju, udruživanje radi izvršenja, pokušaja izvršenja i pomaganje, podsticanje, olakšavanje i savjetovanje u vezi sa izvršenjem prethodno navedenih radnji.

Finansiranjem terorizma, u smislu člana 3 Zakona, smatraju se sljedeće radnje:

- obezbjeđivanje ili prikupljanje, odnosno pokušaj obezbjeđivanja ili prikupljanja novca, hartija od vrijednosti, drugih sredstava ili imovine, na bilo koji način, posredno ili neposredno, sa namjerom da se koriste ili uz saznanje da će biti iskorišćeni, u cjelosti ili djelimično, za sprovođenje terorističkog akta; i
- podstrekavanje ili pomaganje u obezbjeđivanju ili prikupljanju sredstava ili imovine iz prethodne alineje.

Rizik od pranja novca i finansiranja terorizma je rizik da će klijent zloupotrijebiti finansijski sistem za pranje novca ili finansiranje terorizma, odnosno da će poslovni odnos, transakcija ili proizvod biti posredno ili neposredno korišćeni za pranje novca ili finansiranje terorizma.

1.5. Postupak i najčešće korišćene metode pranja novca i finansiranja terorizma

Postupak pranja novca najčešće se odvija u sljedećim fazama:

- faza polaganja je trenutak kada se sredstva pribavljena na nezakonit način različitim metodama i tehnikama odvajaju ili udaljavaju od svog pravog - nezakonitog, izvora te se prvi put ulažu u finansijski sistem. U ovoj fazi „prljavi“ novac je najvidljiviji i izložen je otkrivanju;
- faza prikrivanja obuhvata proces kada se sredstva plasiraju u finansijske tokove te se pomoću izvođenja niza složenih transakcija pokušava prikriti izvor nezakonito stečenih sredstava ili vlasnika tih sredstava. U ovoj fazi otkrivanje „prljavog“ novca je otežano; i
- faza integracije je završna faza postupka pranja novca. Ukoliko su nezakonito stečena sredstva uspješno plasirana u finansijski sistem i kroz fazu prikrivanja udaljena od svog nezakonitog izvora, „prljavi“ novac se u ovoj fazi uključuje u legalne finansijske tokove čime se pripaja ostalim vrijednostima finansijskog sistema zemlje što praktično onemogućava otkrivanje.

Za razliku od postupka pranja novca, finansiranju terorizma ne prethodi uvijek nezakonita aktivnost, što znači da izvori finansiranja mogu biti zakoniti ili nezakoniti. Takođe, iznosi finansiranja terorizma nisu uvijek veliki, a transakcije ne moraju biti složene kao u postupcima pranja novca. Navedene okolnosti otežavaju otkrivanje finansiranja terorizma zbog čega mjere koje se koriste radi sprječavanja pranja novca nijesu dovoljne, te moraju biti dopunjene posebnim mjerama koje propisuju nadležna međunarodna tijela.

Uporedo s tehnološkim razvojem porastao je broj sofisticiranih i složenih metoda koje se koriste u svrhu prikrivanja porijekla nezakonito stečene imovine. Nekoliko najčešće korišćenih metoda kojima se pokušava zaobići sistem za otkrivanje i sprječavanje pranja novca su:

- višestruke transakcije - ukoliko isto lice u jednom danu obavi dvije ili više transakcija, a ukupan broj transakcija u jednom danu prelazi propisani limit za identifikaciju ili obavještanje Uprave za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma;
- fiktivna preduzeća - *shell* preduzeća prikrivaju sredstva pranja novca, a *front* preduzeća obavljaju legalne poslovne aktivnosti radi prikrivanja pranja novca. Ova metoda se često koristi u fazi prikrivanja, a sam postupak pranja novca može se odvijati i u nekoliko zemalja;
- kockarnice - osoba s gotovim novcem dolazi u kockarnicu gdje dobija žetone s kojima odigra nekoliko serija, a za većinu preostalih žetona traži isplatu koju potom deponuje na račun trećih lica;
- nominalni predstavnici - lice koje želi prikriti porijeklo nezakonito stečene imovine koristi nominalne predstavnike (članovi porodice, prijatelji, poslovni saradnici), koji uživaju povjerenje zajednice, sprovodeći transakcije u njihovo ime i na taj način odvlači pažnju od nezakonitih aktivnosti. Ovo je najčešće korišćena metoda pranja i prikrivanja novca;
- strukturiranje - veći iznosi transakcija se strukturiraju čime se pokušava izbjeći obaveza obavještanja o gotovinskim transakcijama te se mijenjaju iznosi transakcije radi izbjegavanja identifikacije stranke odnosno popunjavanja i podnošenja odgovarajuće dokumentacije koja proizlazi iz propisa u oblasti sprječavanja pranja novca. Takve iznose transakcija u finansijski sistem najčešće deponuje veći broj lica;
- kupovina imovine gotovim novcem - kod kupovine luksuznih proizvoda, nekretnina i zemljišta gotovim novcem, najčešće se imovina upisuje na ime bliskog saradnika ili srodnika u svrhu prikrivanja stvarnog vlasnika. Često se preprodajom imovine prikriva njeno pravo porijeklo i stvarni vlasnik; i
- otkup valute - nezakonito stečenim sredstvima kupuje se strana valuta koja se najčešće prenosi na bankarske račune u *off-shore* finansijske centre.

Postoje dvije primarne metode koje se koriste za finansiranje terorizma. Prva metoda uključuje prikupljanje finansijske pomoći od zemalja, organizacija ili pojedinaca, a druga metoda uključuje zakonite i nezakonite aktivnosti koje generišu dobit. Kada izvori finansiranja terorističkih aktivnosti proizlaze iz nezakonitih aktivnosti, tada se pristup zasnovan na procjeni rizika pranja novca može primijeniti i na finansiranje terorizma. Kada izvori finansiranja terorističkih aktivnosti proizilaze iz zakonitih aktivnosti, tada je teže utvrditi da se ta sredstva upotrebljavaju u terorističke svrhe.

1.6. Osnovna načela borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma

1.6.1. Sprovođenje Zakona i standarda

Pri obavljanju svoje registrovane djelatnosti, obveznici se moraju ponašati u skladu sa zakonima i podzakonskim aktima koji uređuju oblast otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma i osigurati poštovanje propisanih mjera i aktivnosti na svim nivoima, tako da se cjelokupno poslovanje obveznika obavlja u skladu sa Zakonom.

1.6.2. Utvrđivanje i provjera identiteta klijenta

Prije uspostavljanja poslovnog odnosa ili izvršenja transakcije, obveznik mora utvrditi i provjeriti identitet klijenta, kao i identitet stvarnog vlasnika klijenta na osnovu dokumenata, podataka i informacija pomoću kojih se na nesumnjiv i pouzdan način može provjeriti identitet klijenta.

Identitet klijenta moguće je utvrditi isključivo na osnovu vjerodostojnih, nezavisnih i objektivnih izvora, kao što su službeni identifikacioni dokument, odnosno druge javne isprave koje dokazuju istinitost identiteta klijenta (lični dokumenti, službene isprave, original ili ovjereni dokumenti iz odgovarajućeg javnog registra, pribavljanje podataka neposredno od klijenta, utvrđivanje i provjera identiteta zastupnika, prokuriste, punomoćnika pravnog lica, utvrđivanje i provjera identiteta fizičkog lica putem kvalifikovanog elektronskog sertifikata, na osnovu izjave o istinitosti prikupljenih podataka).

U slučaju kada identitet klijenta nije moguće utvrditi ili provjeriti, kao i kada nije moguće utvrditi stvarnog vlasnika klijenta i kada nije moguće pribaviti informacije o svrsi i namjeni poslovnog odnosa ili transakcije i druge podatke u skladu sa Zakonom, obveznik ne smije uspostaviti poslovni odnos ili izvršiti transakciju, odnosno mora prekinuti sve postojeće poslovne odnose s tim klijentom.

1.6.3. Saradnja sa Komisijom i Upravom za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma

U okviru zakonskih ovlašćenja, obveznici moraju osigurati punu saradnju s Komisijom i Upravom za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma (u daljem tekstu: Uprava).

Obaveza saradnje obveznika sa Komisijom i Upravom posebno je važna u slučaju dostavljanja dokumentacije, podataka i informacija, koji se odnose na klijente i/ili transakcije kod kojih postoje razlozi za sumnju u pranje novca ili finansiranje terorizma.

Saradnja je potrebna i u slučaju obavještanja o bilo kakvom ponašanju ili okolnostima, koje su ili bi mogle biti povezane s pranjem novca ili finansiranjem terorizma i koje bi mogle štetiti sigurnosti, stabilnosti i ugledu finansijskog sistema Crne Gore.

Upravo zato, interne procedure obveznika ni u kom slučaju ne smiju, posredno ili neposredno, ograničavati saradnju obveznika sa Komisijom i/ili Upravom ili na bilo koji način uticati na efikasnost takve saradnje.

1.6.4. Utvrđivanje unutrašnje politike, procedura i interne revizije

Obveznici su dužni utvrditi jedinstvenu politiku upravljanja rizicima od pranja novca i finansiranja terorizma, te na osnovu nje usvojiti efikasne interne procedure, posebno u dijelu: identifikacije klijenta, analize rizika, prepoznavanja klijenata i transakcija kod kojih postoje razlozi za sumnju u pranje novca ili finansiranje terorizma.

Politika upravljanja rizicima mora uključivati:

- postupke prijema i postupanja sa klijentom;
- postupke pripreme analize rizika;
- procese edukacije zaposlenih;
- mehanizme interne revizije;
- postupke prepoznavanja i obavještanja o sumnjivim transakcijama; i
- odgovornost zaposlenih za sprovođenje mjera otkrivanja i sprječavanja pranja novca ili finansiranja terorizma.

1.6.5. Redovno stručno osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih

Obveznici moraju obezbijediti redovna stručna osposobljavanja i edukaciju svih zaposlenih koji posredno ili neposredno obavljaju poslove sprječavanja ili otkrivanja pranja novca i finansiranja terorizma, i koji obavljaju poslove koji su u pogledu pranja novca ili finansiranja terorizma više rizični, kao i svojih ovlašćenih lica koje je obveznik ovlastio za obavljanje poslova sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma na osnovu ugovora, odnosno odluka.

2. MJERE ZA SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA

2.1. Sistem sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma

Zakon definiše skup mjera i radnji koje su obveznici dužni preduzimati u cilju sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, a koje podrazumijevaju obavezu obveznika da:

- identifikuje rizike i vrši procjenu rizika i preduzima radnje za umanjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma;
- utvrđuje identitet klijenta i vrši provjeru identiteta klijenta na osnovu vjerodostojnih, nezavisnih i objektivnih izvora i prati poslovanje klijenta;
- dostavlja informacije, podatke i dokumentaciju organu uprave nadležnom za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma;
- imenuje ovlašćeno lice za sprovođenje mjera otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma i njegovog zamjenika i obezbjeđuje uslove za njihov rad;
- organizuje redovno stručno osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih;
- redovno inovira listu indikatora za prepoznavanje sumnjivih klijenata i transakcija;
- vodi evidenciju i obezbijedi zaštitu i čuvanje podataka i dokumentacije pribavljene u skladu sa ovim zakonom;
- uspostavlja i prati sistem koji omogućava da u potpunosti i blagovremeno odgovori na zahtjeve organa uprave i nadležnih državnih organa u skladu sa zakonom; i
- sprovodi mjere otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma u poslovnim jedinicama i društvima u većinskom vlasništvu obveznika u stranim državama.

Obveznici bi trebali obezbijediti da njihov sistem sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma omogućava primjenu pristupa zasnovanog na procjeni rizika, kako bi se na taj način

obezbijeđila efikasna raspodjela resursa, odnosno veća usredsređenost na ona područja koja predstavljaju veći rizik od pranja novca i finansiranja terorizma.

Za uspostavljanje efikasnog sistema sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma potrebno je identifikovati one djelove poslovanja obveznika koji su najviše izloženi navedenom riziku, kao i razumjeti rizike kojima je obveznik izložen usljed neefikasnog sistema sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

2.1.1. Ovlašćeno lice i njegov zamjenik

Obveznik je dužan imenovati ovlašćeno lice za sprovođenje mjera otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma (u daljem tekstu: Ovlašćeno lice) i njegovog zamjenika. Navedena lica odgovorna su za sprovođenje propisanih mjera i radnji koje se preduzimaju radi sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

Uslovi za imenovanje Ovlašćenog lica i njegovog zamjenika, kao i njihove obaveze propisani su Zakonom.

Shodno članu 46 Zakona, obveznik je dužan da Ovlašćenom licu i njegovom zamjeniku obezbijedi odgovarajuće uslove za rad. U tom smislu, obveznik je dužan obezbijediti da ovlašćeno lice obavlja svoje zadatke kao samostalan organizacioni dio koji je neposredno odgovoran upravi obveznika.

2.1.2. Stručno osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih

Shodno odredbama člana 47 Zakona obveznici su dužni obezbijediti redovno stručno osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih koji obavljaju poslove sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma (u daljem tekstu: SPNFT).

Obveznici su dužni obezbijediti redovno stručno osposobljavanje i usavršavanje i ostalih zaposlenih koji obavljaju poslove na radnim mjestima koja su ili bi mogla biti neposredno ili posredno izložena riziku pranja novca i finansiranja terorizma. U proces edukacije i osposobljavanja obveznik je dužan uključiti i sve nove zaposlene i to prije interakcije sa klijentima.

U okviru edukacije obveznik je dužan upoznati svoje zaposlene sa odredbama Zakona, propisa donijetih na osnovu Zakona, međunarodnih standarda koji proizlaze iz međunarodnih konvencija s područja SPNFT, s internim aktima obveznika, sa smjernicama i listom indikatora za prepoznavanje sumnjivih klijenata i transakcija.

Obveznici bi edukacijom trebali obezbijediti zaposlenima jasnije razumijevanje njihove uloge u sistemu SPNFT, odnosno shvatanje njihovih konkretnih dužnosti i odgovornosti.

Obveznici su dužni za svaku kalendarsku godinu pripremiti godišnji program stručnog osposobljavanja i usavršavanja na području SPNFT u roku propisanom zakonom.

Program mora sadržati:

- sadržaj i obim obrazovnog programa,
- cilj obrazovnog programa,
- način realizacije obrazovnog programa (predavanja, radionice, vježbe itd.), i
- krug zaposlenih kojima je obrazovni program namijenjen.

Ovlašćeno lice ili njegov zamjenik, odnosno druga stručno osposobljena osoba koju na predlog ovlašćenog lica odredi uprava obveznika, može sprovoditi edukaciju zaposlenih na interno organizovanim radionicama ili na drugi način osigurati edukaciju zaposlenih o SPNFT (interni portal, online i slično).

Obveznik je dužan sačiniti zapisnik u kojem će navesti vrijeme i način održavanja edukacije, sadržaj edukacije, kao i spisak lica koja su učestvovala. Zapisnik je dužan dostaviti Upravi I Komisiji u roku od tri dana od dana sprovođenja obuke.

2.1.3. Interni akt

Obveznici su dužni sačiniti interne akte za analizu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u skladu sa ovim Smjernicama. Analiza rizika treba da sadrži procjenu rizika za svaku grupu ili vrstu klijenta, poslovnog odnosa, usluge koju obveznik pruža u okviru svoje djelatnosti ili transakcije.

Internim aktom potrebno je utvrditi:

- postupak analize rizika klijenta, poslovnog odnosa ili transakcije;
- kriterijume za prepoznavanje neuobičajenih transakcija;
- postupak sprovođenja mjera produbljene analize uključujući mjere stalnog praćenja poslovnog odnosa, shodno identifikovanom riziku;
- postupak kojim se utvrđuje da li je stranka politički eksponirano lice;
- način prepoznavanja i postupke zaposlenih nakon prepoznavanja sumnjivih transakcija i klijenata,
- odgovornost ovlašćenih lica i ostalih zaposlenih koji su uključeni u sprovođenje Zakona;
- način dostavljanja obavještenja i saradnje između ovlašćenog lica i zaposlenih; i
- vođenje evidencija.

Internim aktom obveznik je dužan posebno propisati mjere koje se preduzimaju radi upravljanja rizikom koji prati poslovni odnos ili transakcije sa klijentima koji nijesu fizički prisutni kao i mjere za sprječavanje upotrebe novih tehnologija u svrhu pranja novca i finansiranja terorizma.

2.1.4. Lista indikatora za prepoznavanje sumnjivih klijenata i transakcija

Lista indikatora koju utvrdi Ministarstvo finansija predstavlja osnovne smjernice za prepoznavanje sumnjivih okolnosti povezanih s određenim klijentom, transakcijom ili poslovnim odnosom, pa je stoga nužno obezbijediti da zaposleni kod obveznika budu upoznati s indikatorima kako bi ih u svom radu mogli efikasno primjenjivati.

Obveznici su dužni u svoj interni akt za analizu rizika unijeti listu indikatora za tržište hartija od vrijednosti, koju mogu i dopunjavati i prilagođavati prema njima poznatim trendovima i tipologijama pranja novca kao i okolnostima koje proizlaze iz njihovog poslovanja.

2.1.5. Interna revizija

Članom 48 Zakona, utvrđena je dužnost obveznika da obezbijedi redovnu unutrašnju kontrolu i reviziju sprovođenja programa za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma, odnosno obavljanje poslova otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

Obveznici su se u svom poslovanju, dužni pridržavati Pravilnika o načinu rada ovlašćenog lica, načinu sprovođenja unutrašnje kontrole, čuvanju i zaštiti podataka, načinu vođenja evidencija i osposobljavanju zaposlenih ("Sl. list Crne Gore", br. 48/14 od 13.11.2014), koji je donijelo Ministarstvo finansija, a koji bliže uređuje postupanje po zahtjevima iz člana 48 Zakona.

Cilj interne revizije je utvrđivanje i eliminisanje manjkavosti u sprovođenju propisanih mjera otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, kao i poboljšanje sistema otkrivanja sumnjivih klijenata i transakcija.

2.1.6. Vođenje evidencija

Vrste i sadržaj evidencija koje je obveznik dužan voditi propisani su članom 78 i članom 79 Zakona.

2.1.7. Uspostavljanje odgovarajućeg informacionog sistema

Obveznici su dužni da uspostave odgovarajući informacioni sistem kako bi mogli da, na zahtjev Uprave i drugih nadležnih organa, u potpunosti i blagovremeno dostave podatke o tome održavaju li ili su održavali poslovni odnos s određenim fizičkim ili pravnim licem i koja je priroda tog odnosa.

Uspostavljeni informacioni sistem bi, osim navedenog, trebao omogućiti ovlašćenom licu i njegovom zamjeniku stalno i sigurno praćenje aktivnosti u oblasti SPNFT.

U tu svrhu obveznici bi trebali uspostaviti informacioni sistem koji će omogućiti vođenje evidencija o klijentima za koje je izvršena produbljena provjera i ostalih evidencija propisanih Zakonom, kao i jednostavno i efikasno pretraživanje svih prikupljenih informacija o klijentima, transakcijama i poslovnim odnosima. Takav sistem bi trebao omogućiti i efikasno praćenje poslovnih odnosa i lakše prepoznavanje sumnjivih transakcija.

Članom 6 stav 1 tačka 8 Zakona propisana je dužnost obveznika da uspostavi sistem koji omogućava da u potpunosti i blagovremeno odgovori na zahtjeve organa uprave i nadležnih državnih organa u skladu sa zakonom.

2.2. Procjena rizika

Pristup koji se zasniva na procjeni rizika omogućava obvezniku usmjeravanje pažnje na područja s najvećim rizikom, a s druge strane, smanjenje zahtjeva u područjima gdje je rizik nizak.

Obveznik je dužan redovno ažurirati sve postupke i tehnike na osnovu kojih vrši analizu i upravlja rizicima od pranja novca i finansiranja terorizma.

2.2.1. Analiza rizika

U postupku analize rizika, uzimajući u obzir vrstu, obim i složenost svog poslovanja, obveznik definiše:

- ocjenu vjerovatnosti da se njegovo poslovanje može zloupotrijebiti za pranje novca ili finansiranje terorizma;
- kriterijume i faktore rizika na osnovu kojih će određenog klijenta, poslovni odnos, proizvod ili transakciju svrstati u pojedinu kategoriju rizika od pranja novca ili finansiranja terorizma,
- posljedice i mjere za efikasno upravljanje takvim rizicima.

2.2.2. Ocjenjivanje rizičnosti

Ocjenjivanje rizičnosti klijenata, poslovnih odnosa, proizvoda ili transakcija od pranja novca ili finansiranja terorizma podrazumijeva njihovo svrstavanje u pojedinu kategoriju rizika. Pri tome:

- obveznik može sam, u skladu sa svojom politikom upravljanja rizicima, određenog klijenta, poslovni odnos, proizvod ili transakciju svrstati u kategoriju visokog rizika;
- obveznik ne smije sam proširiti krug klijenata, poslovnih odnosa, proizvoda ili transakcija, koje će svrstati u kategoriju sa neznatnim rizikom, već se u tu kategoriju mogu naći samo oni klijenti, poslovni odnosi, proizvodi ili transakcije koji su Zakonom ili podzakonskim aktima donijetim na osnovu njega prepoznati kao neznatno rizični;
- klijente, poslovne odnose, proizvode ili transakcije, koji su Zakonom, podzakonskim aktima donijetim na osnovu njega i ovim Smjernicama određeni kao visoko rizični, obveznik ne smije svrstati u kategoriju srednjeg ili neznatnog rizika;
- svako ocjenjivanje rizičnosti klijenata, poslovnih odnosa, proizvoda ili transakcija od pranja novca ili finansiranja terorizma obveznik treba adekvatno dokumentovati i redovno ažurirati.

2.2.2.1. Početno i ponovno ocjenjivanje rizičnosti

Na osnovu sprovedene analize rizika, obveznik mora pripremiti ocjenu rizičnosti pojedinačnog klijenta, poslovnog odnosa, proizvoda ili transakcije, i to neposredno prije sklapanja poslovnog odnosa ili izvršenja transakcije, a nakon sprovođenja sljedećih faza:

- utvrđivanja istovjetnosti klijenta s prikupljenim zahtijevanim podacima o klijentu, poslovnom odnosu, proizvodu ili transakciji i drugim podacima, koje obveznik treba prikupiti za pripremu ocjene rizičnosti;
- ocjenjivanja prikupljenih podataka u vezi s kriterijumima i faktorima rizika od pranja novca ili finansiranja terorizma (utvrđivanje rizika); i
- posebnih oblika provjere i praćenja poslovanja klijenta (produbljena i pojednostavljena provjera).

U okviru mjera redovnog praćenja poslovnog odnosa sa klijentom, obveznik ponovo provjerava osnovanost početne ocjene rizičnosti ili poslovnog odnosa kojom je ocijenjen, a pokaže li se nužnim, određuje novu ocjenu rizičnosti. Obveznik naknadno provjerava osnovanost početne ocjene rizičnosti određenog klijenta ili poslovnog odnosa i u sljedećim slučajevima:

- ako su se bitno promijenile okolnosti na kojima se zasniva ocjena rizičnosti određenog klijenta ili poslovnog odnosa kao i njegovo svrstavanje u određenu kategoriju rizika; i
- ako obveznik posumnja u istinitost podataka na osnovu kojih je dao ocjenu rizičnosti određenog klijenta ili poslovnog odnosa.

2.2.2.2. Kriterijumi rizičnosti

Pri određivanju ocjene rizičnosti određenog klijenta, poslovnog odnosa, proizvoda ili transakcije, obveznik treba voditi računa o sljedećim kriterijumima:

- vrsti, poslovnom profilu i vlasničkoj strukturi klijenta;
- geografskom porijeklu klijenta;
- prirodi poslovnog odnosa, proizvoda ili transakcije;
- prošlim iskustvima obveznika sa klijentom;
- prisutnosti klijenta pri sklapanju poslovnog odnosa ili izvršenju transakcije, posebno uzimajući u obzir korišćenje novih tehnologija koje omogućavaju anonimnost (npr. elektronsko bankarstvo),
- druge informacije koje pokazuju da klijent, poslovni odnos, proizvod ili transakcija mogu biti više rizični.

2.2.2.3. Kategorije rizika

Polazeći od faktora rizika i vodeći se prema kriterijumima rizičnosti obveznici su dužni klijente, poslovni odnos, proizvod i transakciju razvrstati u tri glavne kategorije rizika:

- a) visoki rizik;
- b) srednji rizik; i
- c) neznatan rizik.

a) Visoki rizik

Klijenti koji spadaju u kategoriju visokorizičnih su:

- 1) klijenti čiji je izvor sredstava nepoznat ili nejasan, odnosno koji klijent ne može dokazati;
- 2) klijenti za koje postoji sumnja da ne postupaju za svoj račun, odnosno da sprovode instrukcije trećeg lica;
- 3) klijenti koji poslovnu aktivnost ili transakcije obavljaju pod neuobičajenim okolnostima, naročito uzimajući u obzir njen osnov, iznos i način izvršenja, svrhu i sl. ili pod čim se podrazumijeva:
 - znatna i neočekivana geografska udaljenost između lokacije klijenta i organizacione jedinice obveznika u kojoj klijent uspostavlja poslovni odnos ili vrši transakciju;
 - često i neočekivano uspostavljanje, bez ekonomskog opravdanja, poslovnih odnosa slične vrste sa više učesnika na tržištu hartija od vrijednosti, kao što je otvaranje računa kod više učesnika na tržištu hartija od vrijednosti, zaključivanje više ugovora o posredovanju u kraćem vremenskom periodu i sl.;
 - česti transferi sredstava iz jednog fonda u drugi;
 - otkazivanje članstva odmah nakon zaključenja ugovora o članstvu u fondu;
 - zahtjev da se sredstva akumulirana na individualnom računu člana fonda isplate na tekući račun trećeg lica ili na račun lica na teritoriji države u kojoj se ne primenjuju strogi standardi u oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma;
 - insistiranje na tajnosti transakcije i sl.
- 4) klijenti kod kojih je, zbog strukture, pravnog oblika ili složenih i nejasnih odnosa, teško utvrditi identitet njihovih stvarnih vlasnika, kao što su npr. off-shore pravna lica s nejasnom vlasničkom strukturom i koja nije osnovala kompanija iz zemlje koja primjenjuje standarde u oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma koji su na nivou standarda propisanih Zakonom;
- 5) klijenti koji obavljaju djelatnosti za koje je karakterističan veliki obrt i uplate gotovine (npr. prevoznici robe i putnika);
- 6) strani trgovci oružjem i proizvođači oružja;
- 7) klijenti koje zastupaju lica kojima je to djelatnost (advokati, računovođe ili drugi profesionalni zastupnici), posebno kad je obveznik u kontaktu samo sa zastupnicima;
- 8) sportska društva;
- 9) građevinske firme;
- 10) firme s nesrazmjerno malim brojem zaposlenih u odnosu na obim poslova koje obavljaju, koje nemaju svoju infrastrukturu, poslovne prostorije i drugo;
- 11) klijenti (fizička ili pravna lica) koji se nalaze na popisu lica protiv kojih su na snazi mjere Ujedinjenih nacija ili Savjeta Evrope;
- 12) klijenti sa prebivalištem ili sjedištem u entitetima koji nisu subjekt međunarodnog prava, odnosno nijesu međunarodno priznati kao države (takvi entiteti daju mogućnost fiktivne registracije pravnog lica, omogućavaju izdavanje fiktivnih identifikacionih dokumenata i sl.);

- 13) klijenti čiju je ponudu za uspostavljanje poslovnog odnosa odbio drugi obveznik po Zakonu, bez obzira na koji se način saznalo za tu činjenicu, odnosno lice koje ima lošu reputaciju;
- 14) klijent koji je politički eksponirano lice u smislu člana 32 Zakona;
- 15) klijent koji je strano pravno lice koje ne obavlja ili kojem je zabranjeno obavljanje trgovinske, proizvodne ili druge djelatnosti u državi u kojoj je registrovano (radi se o pravnom licu sa sjedištem u državi koja je poznata kao off shore finansijski centar, i za koga vrijede određena ograničenja kod neposrednog obavljanja registrovane djelatnosti u toj državi);
- 16) klijent koji je fiducijarno ili drugo slično društvo stranog prava sa nepoznatim ili prikrivenim vlasnicima ili upravom;
- 17) klijent koji ima složenu vlasničku strukturu ili složen lanac vlasništva (složena vlasnička struktura ili složen lanac vlasništva koji otežava ili onemogućava utvrđivanje stvarnog vlasnika klijenta, odnosno lica koje posredno obezbjeđuje imovinska sredstva, na osnovu kojih ima mogućnost nadzora, i koje može usmjeriti ili na drugi način značajno uticati na odluke uprave pri odlučivanju o finansiranju i poslovanju);
- 18) klijent koji za obavljanje svojih djelatnosti ne treba, odnosno nije obavezan dobiti licencu odgovarajućeg nadzornog organa, odnosno, saglasno sa matičnim zakonodavstvom, nije subjekt mjera u oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma;
- 19) klijent koji je neprofitna organizacija (ustanova, društvo ili drugo pravno lice, odnosno subjekt koji ne obavlja privrednu djelatnost) i ispunjava jedan od sljedećih uslova:
 - ima sjedište u državi koja je poznata kao off shore finansijski centar;
 - ima sjedište u državi koja je poznata kao finansijski, odnosno poreski raj;
 - ima sjedište u državi koja nije potpisnica Sporazuma o osnivanju EU;
 - među njenim članovima ili osnivačima je fizičko ili pravno lice koje je rezident bilo koje od država prethodno navedenih;
- 20) klijent koji je strano pravno lice, osnovano izdavanjem hartija od vrijednosti na donosioca.

Poslovni odnosi, transakcije ili proizvodi koji spadaju u kategoriju visokorizičnih su:

- 1) transakcije koje znatno odudaraju od standardnog načina izvršenja transakcije;
- 2) transakcije koje nemaju ekonomsku opravdanost (npr. učestalo trgovanje hartijama od vrijednosti kada se kupovina obavlja polaganjem gotovine na namjenske račune, a ubrzo zatim vrši prodaja ispod cijene – tzv. trgovanje hartijama od vrijednosti sa planiranim gubitkom);
- 3) transakcije koje se sprovode na način kojim se izbjegavaju standardne i uobičajene metode kontrole;
- 4) transakcije koje obuhvataju više učesnika bez jasnih ekonomskih razloga, više međusobno povezanih transakcija koje se obavljaju u kraćem periodu ili u više intervala uzastopno, u iznosu koji je ispod limita za prijavljivanje Upravi;
- 5) pozajmice pravnim licima i, posebno, pozajmice osnivača iz inostranstva pravnom licu u zemlji;

- 6) transakcije kod kojih klijent očigledno prikriva pravi osnov i razlog sprovođenja transakcije;
- 7) plaćanje za usluge za koje na tržištu ne postoji određiva vrijednost ili cijena;
- 8) transakcije kod kojih klijent odbija da dostavi dokumentaciju;
- 9) transakcije kod kojih dokumentacija ne odgovara načinu sprovođenja same transakcije;
- 10) transakcije kod kojih izvor sredstava nije jasan ili se ne može utvrditi njihova veza s poslovanjem klijenta;
- 11) proizvodi ili transakcije koje mogu favorizovati anonimnost, kao na primjer korišćenje usluga kastodija;
- 12) najavljene blok trgovine akcijama, a naročito kada se kao kupci pojavljuju novonastale kompanije ili kompanije registrovane na off shore destinacijama;
- 13) trgovanje hartijama od vrijednosti na organizovanom tržištu koje su bile predmet zaloge po osnovu pozajmica odobrenih vlasnicima hartija od vrijednosti;
- 14) transakcije plaćanja usluga partnerima klijenta koji potiču sa off shore područja, a iz dokumentacije se vidi da sredstva potiču iz zemalja iz okruženja;
- 15) transakcije koje su bile namijenjene licima protiv kojih su na snazi mjere Ujedinjenih nacija ili Savjeta Evrope;
- 16) transakcije koje bi klijent izvršio u ime i za račun lica protiv koga su na snazi mjere Ujedinjenih nacija ili Savjeta Evrope;
- 17) transakcije kod kojih se vrši uplata novčanih sredstava s računa klijenta, odnosno isplata novčanih sredstava na račun klijenta, koji je različit od računa koji je klijent naveo pri utvrđivanju identifikacije, odnosno, preko kojeg uobičajeno posluje ili je poslovao (posebno ako se radi o transakciji u inostranstvu);
- 18) isplata primljena od treće strane koja nije povezana sa isplatom;
- 19) transakcije namijenjene licima sa prebivalištem ili sjedištem u državi koja je poznata kao finansijski, odnosno poreski raj;
- 20) transakcije namijenjene licima s prebivalištem ili sjedištem u državi koja je poznata kao off shore finansijski centar;
- 21) transakcije namijenjene neprofitnim organizacijama koje imaju sjedište u državi poznatoj kao off shore finansijski centar;
- 22) poslovne odnose koji uključuju stalne ili velike uplate novčanih sredstava sa ili/i na račun klijenta koji je otvoren u kreditnoj ili finansijskoj instituciji zemlje koja nije članica Evropske unije, odnosno poslovni odnosi, koje u svoje ime i za račun klijenta, kao punomoćnik sklopi, odnosno obavi strana kreditna ili druga fiducijarna institucija sa sjedištem u državi koja nije članica Evropske unije;
- 23) poslovne odnose sklopljene bez ličnog prisustva klijenta kod obveznika, a u vezi sa kojim nijesu ispunjeni uslovi za sprovođenje pojednostavljene provjere klijenta; i
- 24) novi proizvodi i novi poslovi, uključujući nove mehanizme isporuke, i upotreba novih tehnologija razvoja za nove i stare proizvode.

Države odnosno geografska područja koja spadaju u kategoriju visokorizičnih su:

- 1) države prema kojima su Ujedinjene nacije, Savjet Evrope ili druge kredibilne međunarodne organizacije primijenile sankcije, embargo ili slične mjere;

- 2) države koje su označene, od strane Radne grupe za finansijske mjere protiv pranja novca (u dalem tekstu: FATF) ili druge kredibilne međunarodne organizacije, kao one koje finansiraju ili daju podršku terorističkim aktivnostima, kao i one koje imaju određene terorističke organizacije koje djeluju u njoj;
- 3) države koje su označene, od strane FATF-a ili druge kredibilne međunarodne organizacije, kao one koje ne primjenjuju adekvatne mjere za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma;
- 4) države koje su označene, od strane FATF-a ili druge kredibilne međunarodne organizacije, kao zemlje kojima nedostaje međunarodno priznati standard za sprječavanje i otkrivanje pranja novca i finansiranja terorizma;
- 5) države koje su, na osnovu procjene kredibilnih međunarodnih organizacija, označene kao države sa visokim stepenom organizovanog kriminala zbog trgovine oružjem, narkoticima, trgovine bijelim robljem i drugih kriminalnih aktivnosti;
- 6) države u kojima je, na osnovu procjene kredibilnih međunarodnih organizacija, utvrđen visok nivo korupcije i kršenja ljudskih prava;
- 7) države koje su, po procjeni međunarodne organizacije (FATF, Savjeta Evrope i dr.), svrstane među nekooperativne države ili teritorije; i
- 8) države koje predstavljaju off shore područja.

Informacije o rizičnim zemljama mogu se dobiti i na internet stranicama MONEYVAL-a, <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/>, i FATF-a, <http://www.fatf-gafi.org/>.

Kao nadležne međunarodne organizacije za praćenje efikasnosti sprovođenja mjera na području sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma sa odredbama međunarodnih standarda, obveznici trebaju tretirati sljedeće međunarodne organizacije:

- Evropsku centralnu banku;
- Odbor Evropske Komisije za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma,
- FATF;
- Međunarodni monetarni fond;
- Svjetsku banku;
- Međunarodno udruženje finansijskih nadzornih tijela koja se bave otkrivanjem i sprječavanjem pranja novca i finansiranja terorizma - Financial Intelligence Group (Egmont Group);
- Poseban odbor eksperata Savjeta Evrope za ocjenjivanje mjera otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma (MONEYVAL);
- Međunarodnu organizaciju komisija za hartije od vrijednosti (IOSCO);
- Evropsko nadzorno tijelo za hartije od vrijednosti i tržišta kapitala (ESMA);
- Evropsko nadzorno tijelo za osiguranje i penzijsko osiguranje (EIOPA);
- Međunarodno udruženje nadzornih tijela za osiguranje (IAIS); i
- Evropsko nadzorno tijelo za bankarstvo (EBA).

b) Srednji rizik

Obveznik svrstava u kategoriju srednjeg rizika onog klijenta, poslovni odnos, proizvod ili transakciju koji se na osnovu kriterijuma iz Smjernica i faktora rizika ne mogu svrstati u kategoriju visokog ili neznatnog rizika.

c) Neznatan rizik

Klijenti koji spadaju u kategoriju neznatnorizičnih su:

- 1) obveznik iz člana 4 stav 2 tač. 1, 2, 4, 5, 6, 9 i 11 Zakona ili druga odgovarajuća institucija koja ima sjedište u Evropskoj uniji ili državi sa liste država koje primjenjuju međunarodne standarde iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma koji su na nivou standarda Evropske unije ili viši;
- 2) državni organ ili organ lokalne samouprave i drugo pravno lice koje vrši javna ovlašćenja;
- 3) privredno društvo čije su hartije od vrijednosti uvrštene u trgovinu na organizovanom tržištu ili berzi u državama koje su članice Evropske unije ili drugim državama u kojima se na berzama primjenjuju međunarodni standardi koji su na nivou standarda Evropske unije ili viši;
- 4) privredno društvo ili drugi oblik obavljanja privredne djelatnosti koje vrši javna ovlašćenja, a koja se kotiraju na berzi i koja podliježu obavezi dostavljanja informacija prema pravilima berze ili u skladu sa propisima koji uvode obavezu transparentnosti stvarnog vlasnika tog društva;
- 5) sa geografskog područja koje spada u manje rizična.

Poslovni odnosi, transakcije ili proizvodi koji spadaju u kategoriju neznatnorizičnih su:

- 1) polisa životnog osiguranja kada su premije niske;
- 2) štednja u penzionim planovima ako ne postoji mogućnost ranijeg podizanja uštede i kada štednja ne može služiti kao kolateral;
- 3) penzije i drugi planovi koji obezbjeđuju penziona primanja, u slučajevima u kojima se doprinosi obezbjeđuju oduzimanjem od zarade i čijim pravilima nije dozvoljen prenos prinosa članova;
- 4) finansijski proizvodi i institucije koje pružaju utvrđene i ograničene usluge određenom tipu klijenata, u svrhu povećanja pristupa finansijskoj inkluziji;
- 5) proizvodi kod kojih rizik od pranja novca i finansiranja terorizma zavisi od drugih faktora, kao što su ograničenja iznosa elektronskog novca ili transparentnost vlasništva.

Države odnosno geografska područja koja spadaju u kategoriju neznatnorizičnih su:

- 1) države članice Evropske unije;
- 2) države koje imaju efikasan sistem borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma, prepoznat od strane FATF-a;
- 3) države u kojima je utvrđen nizak stepen korupcije i drugih kriminalnih aktivnosti; i
- 4) države koje sprovode preporuke FATF-a za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma i za koje se sprovodi kontrola usklađenosti sa ovim preporukama.

2.3. Utvrđivanje identiteta klijenta i posebni oblici provjere i praćenja poslovanja klijenta

Obveznik je dužan utvrditi i provjeriti identitet klijenta (fizičkog lica/pravnog lica), njegovog zastupnika, stvarnog vlasnika klijenta (kod pravnih lica) i drugih lica koja je klijent ovlastio da ga zastupaju pred obveznikom, na način propisan Zakonom.

Obveznik je dužan da sprovodi mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta i praćenja poslovanja klijenta propisane članom 8 Zakona u svim Zakonom propisanim slučajevima.

2.3.1. Utvrđivanje stvarnog vlasnika

Pojam stvarnog vlasnika definisan je članom 20 Zakona, a način utvrđivanja stvarnog vlasnika propisan je članom 21 Zakona.

2.3.2. Posebni oblici provjere i praćenja poslovanja klijenta

Shodno članu 29 Zakona, postoje posebni oblici provjere i praćenja poslovanja klijenta, a to su:

- a) produbljena provjera i praćenje poslovanja klijenta; i
- b) pojednostavljena provjera i praćenje poslovanja klijenta.

a) Produbljena provjera i praćenje poslovanja klijenta

Članom 30 Zakona propisani su slučajevi u kojima je obveznik dužan vršiti produbljenu provjeru i pratiti poslovanje klijenta. Mjere produbljene provjere i praćenja poslovanja klijenta sprovode se i u svim drugim slučajevima u kojima obveznik procijeni da zbog prirode poslovnog odnosa, oblika i načina izvršenja transakcije, poslovnog profila klijenta ili drugih okolnosti povezanih sa klijentom postoji ili bi mogao postojati visok rizik od pranja novca ili finansiranja terorizma.

Obveznik je u svim slučajevima visokog rizika od pranja novca i finansiranja terorizma dužan sprovesti mjere produbljene provjere i praćenja poslovanja klijenta, a naročito ukoliko je klijent ili stvarni vlasnik klijenta politički eksponirano lice.

Politički eksponirano lice

Pojam politički eksponiranog lica definisan je članom 32 Zakona, dok su članom 33 Zakona propisane mjere produbljene provjere i praćenja poslovanja politički eksponiranih lica.

Prije uspostavljanja poslovnog odnosa sa klijentom koji je politički eksponirano lice ili klijentom čiji je stvarni vlasnik politički eksponirano lice, zaposleni kod obveznika su dužni dobiti pisanu saglasnost višeg rukovodioca, a ako je poslovni odnos već uspostavljen, neophodno je dobiti pisanu saglasnost višeg rukovodioca za nastavljnje poslovnog odnosa.

U cilju identifikacije politički eksponiranih lica, obveznici su dužni:

- zahtijevati od klijenata popunjavanje obrasca za politički eksponirana lica;
- prikupljati informacije iz javnih izvora;

- prikupljati informacije na osnovu uvida u baze podataka koje sadrže spisak politički eksponiranih lica (npr. Lista politički eksponiranih lica na internet stranici Uprave, World Check PEP List, itd.);
- prikupljati informacije na osnovu uvida u evidenciju Komisije za sprječavanje konflikta interesa.

I u slučaju da se, prilikom popunjavanja obrasca za politički eksponirana lica, klijent ne izjasni kao politički eksponirano lice, obveznik je dužan da, na osnovu prethodno navedenih načina, provjeri da li je klijent politički eksponirano lice te ako se ispostavi da jeste, preduzme mjere produbljene provjere i praćenja poslovanja.

Nakon uspostavljanja poslovnog odnosa sa politički eksponiranim licem, obveznik je dužan da vodi posebnu evidenciju o ovim licima i transakcijama koje se zaključuju u ime i za račun ovih lica, i to u elektronskom obliku.

Nakon pribavljanja saglasnosti od višeg rukovodioca za uspostavljanje ili nastavljanje poslovnog odnosa sa politički eksponiranim licem, zaposleni kod obveznika nijesu dužni pribavljati saglasnost od višeg rukovodioca za preduzimanje svake pojedinačne transakcije koja se vrši za politički eksponirana lica. Ipak, zaposleni kod obveznika su dužni da sa posebnom pažnjom prate transakcije i druge poslovne aktivnosti koje kod obveznika obavlja politički eksponirano lice, i u slučaju potrebe, o tim transakcijama obavijeste ovlašćeno lice u najkraćem mogućem roku.

b) Pojednostavljena provjera i praćenje poslovanja klijenta

Članom 37 Zakona propisani su slučajevi u kojima obveznik može izvršiti mjere pojednostavljene provjere i praćenja poslovanja klijenta. Navedeni slučajevi odnose se na klijente, poslovne odnose, transakcije ili proizvode za koje je obveznik utvrdio da pripadaju kategoriji sa neznatnim rizikom.

Prilikom sprovođenja pojednostavljene provjere klijenta, obveznik mora prikupiti i provjeriti podatke na način koji je određen članom 38 Zakona.

2.4. Nadzor nad računima i transakcijama klijenta i mjere i učestalost praćenja poslovnih aktivnosti klijenta

Obveznik je dužan da u kontinuitetu vrši nadzor nad računima i transakcijama klijenta radi sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma. Obveznik može efikasno kontrolisati i smanjiti rizik samo ukoliko postoje informacije o poslovanju klijenta, da bi mogao identifikovati transakcije u skladu sa profilom klijenta. U tom smislu, obveznik je dužan da uspostavi odgovarajuće procedure za redovno i pažljivo praćenje poslovnih aktivnosti klijenta. Obveznik treba posebno da obrati pažnju na sve složene, neobično velike transakcije i sve neobične aktivnosti klijenta koje nemaju očiglednu ekonomsku svrhu. Predmet intenzivnog nadzora su računi i transakcije povezani sa klijentima koji su uvršteni u kategoriju visokog rizika za koje obveznik definiše ključne indikatore, kao što su porijeklo sredstava, vrsta aktivnosti, mjesto poslovanja i drugo.

Nadzor nad računima i transakcijama klijenata u zavisnosti od kategorije rizika:

- kategorija visokog rizika – najmanje kvartalno;
- kategorija srednjeg rizika – najmanje dva puta godišnje; i
- kategorija sa neznatnim rizikom – najmanje jednom godišnje.

Obveznici su dužni aktivno pratiti transakcije klijenta obavljene tokom trajanja poslovnog odnosa radi provjere odgovaraju li transakcije saznanjima obveznika o tom klijentu, vrsti posla, izvoru sredstava, namjeni i predviđenoj prirodi poslovnog odnosa ili transakcija.

Shodno članu 27 Zakona, mjere praćenja poslovnih aktivnosti naročito obuhvataju:

- provjeru usaglašenosti poslovanja klijenta sa prirodom i namjenom ugovornog odnosa;
- praćenje i provjeru usaglašenosti poslovanja klijenta sa njegovim uobičajenim obimom poslovanja;
- praćenje i uredno ažuriranje isprava i podataka o klijentu, koje obuhvata vršenje ponovne godišnje kontrole klijenta u slučajevima iz člana 28 Zakona.

Svrha praćenja poslovnih aktivnosti klijenta je provjera usklađenosti poslovanja klijenta sa predviđenom prirodom i ciljem poslovnog odnosa koji je klijent uspostavio sa obveznikom (utvrđenim prilikom sprovođenja mjera utvrđivanja i provjere identiteta klijenta i praćenja poslovanja klijenta) kao i uobičajenim obimom poslovanja klijenta.

Pritom, obveznici su dužni obezbijediti da obim, odnosno učestalost sprovođenja mjera praćenja poslovnog odnosa, budu prilagođeni riziku od pranja novca ili finansiranja terorizma kojem su izloženi tokom obavljanja pojedinog posla, odnosno pri poslovanju s pojedinim klijentom (uzimajući u obzir i ocjenu rizičnosti klijenta odnosno kategoriju rizika u koju je svrstan), a u skladu sa članom 27 i 28 Zakona.

Osim mjera praćenja poslovnog odnosa, obveznici su dužni redovno (najmanje jednom godišnje), odnosno najkasnije nakon isteka jedne godine od posljednje kontrole klijenta, izvršiti ponovnu godišnju kontrolu stranog pravnog lica.

Članovima 27 i 28 Zakona propisani su sadržina, učestalost i način sprovođenja mjera praćenja poslovnih aktivnosti klijenta i ponovne godišnje kontrole.

Intenzitet praćenja poslovnih aktivnosti klijenta zavisi od ocjene rizičnosti određenog klijenta, odnosno od kategorije rizika u koju je klijent svrstan.

Obveznici su dužni postupke sprovođenja mjera stalnog praćenja poslovnog odnosa definisati i propisati svojim internim aktom. Internim aktima obveznik može propisati preduzimanje dodatnih mjera praćenja poslovnih aktivnosti određenih klijenata.

2.5. Upravljanje rizicima od pranja novca i finansiranja terorizma

Obveznik je dužan da kontinuirano upravlja rizicima od pranja novca i finansiranja terorizma kojima je izložen u svom poslovanju. U tom smislu, obveznik je dužan da odredi ona područja poslovanja koja su s obzirom na mogućnost pranja novca i finansiranja terorizma manje ili više rizična, odnosno da utvrdi i odredi glavne rizike na tim područjima i mjere za njihovo rješavanje.

Sistem za upravljanje rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma, obuhvata najmanje:

- razvijene procese za upravljanje rizikom;
- jasno definisana ovlašćenja i odgovornosti za upravljanje rizikom;
- efikasan i pouzdan sistem informacione tehnologije;
- način i dinamiku izvještavanja i informisanja rukovodstva obveznika o upravljanju rizikom.

Sistemom za upravljanje rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma obezbjeđuje se:

- identifikacija rizika;
- procjena rizika;
- praćenje i analiziranje rizika;
- kontrolisanje rizika;
- preduzimanje mjera i minimiziranje rizika; i
- obavještavanje nadzornih organa.

2.6. Obavještavanje Uprave i primjena Zakona i podzakonskih akata

Obaveza i način obavještavanja Uprave o sumnjivim transakcijama propisani su Zakonom i podzakonskim aktima donijetim na osnovu njega.

Obveznik je dužan u svom poslovanju postupati u skladu sa Zakonom i podzakonskim aktima donijetim na osnovu njega, koji obuhvataju:

- Pravilnik o indikatorima za prepoznavanje sumnjivih klijenata i transakcija ("Sl. list Crne Gore", br. 50/14 od 28.11.2014. godine);
- Pravilnik o načinu rada ovlašćenog lica, načinu sprovođenja unutrašnje kontrole, čuvanju i zaštiti podataka, načinu vođenja evidencija i osposobljavanju zaposlenih ("Sl. list Crne Gore", br. 48/14 od 13.11.2014. godine);
- Pravilnik o smjernicama za izradu analize i faktorima rizika radi sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma ("Sl. list Crne Gore", br. 53/14 od 19.12.2014. godine);
- Pravilnik o uslovima i načinu dostavljanja podataka o gotovinskim transakcijama u iznosu od najmanje 15.000 eura i sumnjivim transakcijama ("Sl. list Crne Gore", br. 49/14 od 20.11.2014. godine); i
- Smjernice Komisije.

3. ZAVRŠNE ODREDBE

Obveznici su dužni da interne akte za analizu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma sačine/usklade sa ovim smjernicama i sprovedu ostale aktivnosti neophodne za obezbjeđivanje njihove primjene u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovih smjernica.

Danom stupanja na snagu ovih smjernica prestaju da važe Smjernice za analizu rizika radi sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma kod učesnika na tržištu hartija od vrijednosti od 9. februara 2012. godine.

Ove smjernice stupaju na snagu 1. februara 2015. godine, a objaviće se na internet stranici Komisije.

Broj: 01/1-121/1-15

Podgorica, 30. januar 2015. godine

PREDSJEDNIK KOMISIJE
dr Zoran Đikanović